De ce „Unsul” nu vine din mitologie

Daniel și linia invizibilă a revelației

Am studiat mult timp istoria religiilor. Am analizat mituri, influențe culturale, suprapuneri ideologice între imperii, filosofii, și texte sacre. Și totuși, dintre toate textele pe care le-am întâlnit, unul singur reușește constant să sfideze orice explicație istoricistă, orice reducție la „context cultural”: cartea profetului Daniel. Mai exact, versetul-cheie: „Unsul va fi stârpit și nu va avea nimic” (Daniel 9:26).

Pentru mine, acest verset a devenit piatra de poticnire a oricărei teologii construite pe sincretism, fie el babilonian, zoroastrian sau grecesc. Pentru că nimeni, absolut nimeni, în niciuna dintre aceste tradiții nu a formulat vreodată o idee atât de contraculturală, atât de imposibilă: că Unsul, Cel Așteptat, va fi stârpit. Nu glorificat, nu încoronat, nu izbăvitor al lumii — ci tăiat, nimicit, șters.

Aceasta nu este mitologie. Este revelație. Și tocmai pentru că nu se poate deduce, ea poate doar fi primită.

Zoroastrismul și influența sa asupra iudaismului post-exilic

Este adevărat — nu putem vorbi despre iudaismul secolelor VI–IV î.Hr. fără să recunoaștem influența profundă a zoroastrismului. De la ideea de înviere la sfârșitul vremurilor, până la dualismul etic (lumină vs întuneric), de la îngeri și demoni până la o judecată finală, multe dintre conceptele care apar în textele biblice târzii au ecouri zoroastriene.

În mod special, așteptarea unui Salvator escatologic— Saoshyant în religia lui Zoroastru — este o paralelă izbitoare cu așteptarea mesianică a evreilor din perioada intertestamentară. În Zoroastrism, Saoshyant este născut miraculos, conduce o bătălie finală împotriva răului și instaurează dreptatea veșnică. Este figura biruitoare, luminoasă, imposibil de ucis. În această teologie, binele învinge într-un crescendo cosmic de glorie și restabilire.

Este ușor de înțeles cum, odată cu dominația persană și mai apoi elenistică, acest model de gândire a pătruns și în așteptările populare ale evreilor. Timp de secole, speranța unui Mesia biruitor a fost hrănită și legitimată nu doar de profeți, ci de aceste influențe religioase din jur. Și de aceea, când Isus a venit — blând, marginal, vulnerabil — a fost refuzat. Pentru că nu se potrivea nici cu Scriptura reinterpretată, nici cu mitul colectiv al victoriei politice.

Daniel 9:26 — O profeție imposibilă de explicat prin sincretism

Aici apare fisura.

Toate sistemele religioase construiesc în jurul unei glorii finale. Însă Daniel vine și rupe simetria: Unsul va fi stârpit.

Aceasta nu e o simplă metaforă. Termenul folosit în ebraică, yikaret, înseamnă „tăiat", „nimicit", „eliminat". Iar contextul în care apare nu lasă loc de ambiguitate: este vorba de un moment fix în istorie, la sfârșitul celor 69 de săptămâni profetice (483 de ani de la decretul reconstrucției Ierusalimului). Unsul vine, dar nu ca să domnească, ci ca să moară. Nu ca să cucerească, ci ca să fie respins.

Această inversare totală nu are corespondent nici în mitologia mesopotamiană, nici în zoroastrism, nici în miturile grecești. Niciun Mesia nu moare înainte să-și împlinească misiunea. Nicio divinitate binevoitoare nu este înfrântă în mod definitiv, fără replică, fără triumf postum. Până la Daniel.

Pentru mine, aici e linia de demarcație. Oricât de multe paralele putem trasa între Daniel și literatura apocaliptică zoroastriană (Yasna, Bundahishn), acest detaliu — Unsul stârpit — nu poate fi explicat ca derivat cultural. Este un element în plus, o deturnare, o surpriză absolută. Și în teologie, surpriza e semnătura revelației.

Isaia 53 și convergența cu Daniel: Unsul suferind

Unii ar putea spune: dar Isaia 53? Nu e aceeași idee? Da, Isaia 53 vorbește despre un slujitor disprețuit, străpuns, dus ca un miel la tăiere. Dar textul lui Isaia este poetic, ambiguu, deschis la interpretări multiple. În vreme ce Isaia poate fi spiritualizat sau aluziv, Daniel este matematic. Fixează momentul, fixează evenimentul, fixează rezultatul.

Ce mă uimește însă este altceva: Daniel pare să fie șocatde propriile sale revelații. Capitolul 10 ni-l prezintă slăbit, tulburat, devastat. Nu doar pentru că vede ființe cerești, ci pentru că vede ceea ce nu putea accepta: Unsul nu va fi primit, ci omorât. Templul nu va fi înălțat pentru veșnicie, ci dărâmat din nou. Poporul nu va fi glorificat, ci din nou asediat.

Daniel e un evreu care credea în promisiunile lui Dumnezeu, care a citit cartea lui Ieremia și a așteptat restaurarea. Dar ce primește? O revelație care lovește tocmai în așteptările sale cele mai sfinte.

Și aceasta este marca autenticității. Nu-ți inventezi o profeție care contrazice tot ce sperai. Nu-ți imaginezi un Uns care moare și un Templu care cade din nou. Le accepți doar dacă ți-au fost arătate de sus.

Trei influențe, o revelație distinctă

Să fim clari. În epoca lui Daniel, coexistau trei mari forțe culturale care modelau gândirea evreiască:

1. Moștenirea babiloniană, cu sistemul său mitologic, zigguratele, și calendarul astrologic;
2. Zoroastrismul persan, cu o teologie dualistă, mesianică și escatologică;
3. Contactul incipient cu lumea greacă, mai ales prin limbajul simbolic al înțelepciunii și al destinului.

Toate aceste influențe sunt vizibile în literatura intertestamentară: Cartea lui Enoh, 4 Ezra, 2 Baruh, Apocalipsa lui Moise etc.

Și totuși, niciunanu oferă echivalentul radicalului Daniel 9:26. Niciunde Unsul nu este „stârpit" ca parte a planului divin. Niciunde nu se combină cu atâta precizie profeția temporală cu o teologie a suferinței redemptive.

Aceasta nu este sinteză culturală. Este ruptură. Și dacă este ruptură, este semn.

De ce au ratat evreii Unsul? Pentru că s-au așteptat la un Saoshyant

Ajung aici la întrebarea care mă frământă de ani de zile: de ce l-au refuzat pe Isus?

Răspunsul nu mai este pentru mine doar „pentru că n-au înțeles Scriptura". Ci pentru că Scriptura însăși fusese reinterpretatădeja, în lumina influențelor externe. Unsul nu mai era, în mentalul colectiv, cel profețit de Daniel, ci cel „imaginat" de zoroastrism și de apocaliptica populară.

Poporul evreu, în marea lui majoritate, nu mai aștepta un Uns stârpit. Aștepta un Uns încoronat. Un fiu al lui David, dar fără Cruce. Un eliberator, dar fără moarte. Aștepta Saoshyant-ul, nu Pe Cel Fără Nimic.

Iar aici, în această discrepanță între așteptare și realitate, se rupe orice punte. Doar cei care au citit Daniel așa cum este— fără deformare, fără sincretism, fără patimă — au putut înțelege că Unsul avea să fie stârpit. Dar tocmai aceștia au fost cei mai puțini.

Ce rămâne azi din toate astea?

Pentru mine, concluzia e simplă și grea.

Dacă totul s-ar putea explica prin context istoric, atunci n-ar mai exista revelație. Am avea doar adaptări, sinteze, influențe — frumoase, dar omenești. Dar când un text îți oferă ceva ce n-a cerut nimeni, ce n-a putut inventa nimeni, ce nimeni nu și-ar fi dorit, atunci știi că te afli în fața altcuiva.

Cartea lui Daniel, cu profeția Unsului stârpit, nu este produsul niciunei mitologii. Este protestul unei conștiințe umane care a fost zguduită de o revelație dumnezeiască.

Și dacă această revelație a fost reală, atunci totul se schimbă. Tot ce credeam că știm despre mântuire, putere, sens, trebuie reconfigurat în jurul unei singure idei:

Unsul a fost stârpit. Și totuși, El este Regele.